

Inhoud

Woord vooraf	7
1. Inleiding	9
2. Geschiedenis van het Jodendom	14
2.1. Van Abraham tot Christus	
2.2. Van Herodes tot de Talmoedscholen	
2.3. Van middeleeuwen tot verlichting	
2.4. Van verlichting tot Holocaust	
2.5. De staat Israël	
3. Hedendaags Jodendom	57
3.1. Godsdienstige opvattingen	
3.2. Stromingen	
3.2.1. Liberale Jodendom	
3.2.2. Conservatieve Jodendom	
3.2.3. Orthodoxe Jodendom	
3.2.4. Ultraorthodoxe Jodendom of Chassidiem	
3.3. Joden in Israël	
4. Joodse feesten	77
4.1. Sjabbat	
4.2. Pesach – Pasen	
4.3. Shavoet – Pinksteren	
4.4. Soekot – Loofhuttenfeest	
4.5. Jom Kippoer – Grote Verzoendag	
4.6. Poerim	
4.7. Chanoeka	
4.8. Rosj Hasjana – Joods Nieuwjaar	
4.9. Overige feesten	

5. Godsdienstige gebruiken en rituelen	109
5.1. Synagoge	
5.2. Mezoeza	
5.3. Tefillien	
5.4. Tsitsiet en talliet	
5.5. Kasjroet	
5.6. Keppel	
5.7. Davidster	
6. Messiasverwachting Joodse godsdienst	138
6.1. Messiasverwachting tijdens omwandeling Heere Jezus	
6.2. Nieuwe fase Messiasverwachting	
6.3. Drie stromingen tussen 70 en 1948	
6.4. Verschillen in toekomstverwachting	
6.5. De Talmoed over Jezus	
7. Jodendom en christendom	152
7.1. Vervangingsleer	
7.2. Christenzionisme	
7.3. Antisemitisme	
7.4. Voorzichtige conclusies	
8. Belangrijk om te weten	164
8.1. Het Hebreeuwse alfabet	
8.2. Enige Hebreeuwse woorden en uitdrukkingen	
8.3. Het Joodse jaar	
Voornaamste geraadpleegde literatuur	168

1. Inleiding

Waarom een boekje over het Jodendom? Er zijn toch al veel boeken over verschenen? In het Nederlandse taalgebied zijn er een paar standaardwerken, waaruit we informatie kunnen putten voor een goed begrip van het Jodendom. Ik denk dan aan het boek van Jac. van Nes Czn., *Het Jodendom. Een boek voor Joden en Christenen*, in 1933 uitgegeven door Kok, Kampen. De bedoeling van dit boek was om onder de christenen meer kennis van de Joden te brengen en ook dat de Joden een zuiverder kijk op Christus en het Jodendom zouden krijgen. Ook is er het boek van rabbijn S.Ph. de Vries Mzn., *Joodse ritensymbolen*, oorspronkelijk uitgegeven in 1927 door W.J. Thieme & Cie, later opnieuw uitgegeven door De Arbeiderspers in 1968. In dit boek geeft rabbijn De Vries een beeld van het Joodse ceremoniële leven volgens Thora en traditie. De Vries zegt in het Ten geleide dat hij zich vleit met de gedachte, dat uit de behandelingswijze van de uiterlijke stof ook het een en ander van het inwendige wezen en de innerlijke zin van het Jodendom vanzelf naar voren is gekomen.

Behalve deze standaardwerken zijn er vele andere boeken en boekjes die ingaan op het Joodse leven. We kunnen gebruikmaken van uitgaven uit de Joodse wereld zelf, zoals het boek *Wegwijs in het Jodendom* van het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap (Amsterdam, 2003, 6^e druk). De uitgever zegt met de uitgave van dit boek twee doeleinden na te streven. In de eerste plaats wil men proberen om valse beeldvorming over Jodendom en Joden te voorkomen en dikwijls op vooroordelen gebaseerd antisemitisme in de kiem te smoren. Ook wil men mede daardoor de Joodse identiteit versterken. Te vermelden is ook het boek van dr. A. van der Heide, hoogleraar Judaïstiek aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en hebraïcus aan de Universiteit van Leiden, getiteld: *Het Jodendom* (Uitgeverij Kok-Kampen, 2001). In dit boek wordt op

beknorte en toegankelijke wijze een beschrijving gegeven van de Joodse godsdienst, zoals die zich in een lange geschiedenis heeft ontwikkeld en in de huidige tijd wordt beleefd en geleefd. Ook andere uitgaven kunnen ons helpen om wegwijs te worden in het Jodendom. In eigen kring is er ook al eens geprobeerd om wat te schrijven over Joodse feesten en symbolen. Ik denk dan aan het boekje van ds. C. Neele en mij, *Tot een teken*, verschenen in 2010 en uitgegeven door Den Hertog, Houten. Uiteraard zou er nog veel meer te noemen zijn. Achter in dit boek vindt u een literatuuropgave.

Waarom dan nog een boek over de Joodse wereld? Daar zijn verschillende redenen voor. In de eerste plaats is er in reformatorische kringen de laatste decennia een toegenomen belangstelling voor Israël. Daarbij neemt de vraag naar het heilshandelen van God ten aanzien van het Joodse volk een prominente plaats in. Die toegenomen belangstelling heeft er ook toe geleid dat er een enorme toeloop is van mensen die het land Israël en dan wel in het bijzonder de Bijbelse plaatsen willen bezoeken. Om deze reizen tot hun recht te laten komen, is het nodig en nuttig dat reizigers informatie hebben over het land dat zij bezoeken en over het volk dat daarin woont met hun op Thora en andere geschriften gebaseerde tradities. Enige kennis van het Jodendom en de stromingen daarbinnen, van de Joodse feesten en gebruiken is dan een eerste vereiste. Uiteraard niet alleen voor hen die Israël bezoeken, maar ook voor hen die zich in het Jodendom willen verdiepen. De bestaande uitgaven geven in dat opzicht veel informatie. Wat echter tot op dit moment ontbreekt, is een beschrijving van het Jodendom gerelateerd aan het christelijk geloof. In het boekje *Tot een teken* hebben de auteurs daarmee een begin gemaakt. Maar dat boekje gaat slechts in op bepaalde aspecten van het Jodendom. Het leggen van een verbinding met het christelijk geloof is in meerdere opzichten van belang. In de eerste plaats opdat we de afstand die er is tussen Jodendom en christendom zullen zien en we niet het gevaar lopen te denken dat er voor de Joden een andere weg tot het heil is dan voor de heidenen.

Vervolgens is dat nodig opdat we de Bijbel beter leren verstaan en we de waarde van het christelijk geloof meer leren waarderen tegenover de ceremoniële dienst van het Jodendom. Ook zal het hopelijk de liefde voor de beminden om der vaderen wil (Rom. 11:26) bevorderen in die zin dat we hopen en bidden dat de Joden mogen komen tot de kennis van de Zaligmaker Jezus Christus.

Daarom is gekozen voor een boek waarin niet alleen het Joodse leven is beschreven, maar waarin geprobeerd is steeds de verbinding te leggen met het christelijk geloof. We kunnen daarbij niet om de beschrijving van de Joodse rituelen en gebruiken heen. Deze zullen ook niet allemaal aan de orde kunnen komen. Bovendien moet worden volstaan met een wat algemene beschrijving, omdat er ook in het Jodendom verschillende stromingen zijn. Er is niet altijd eenduidigheid in de praktijk en de beleving van de verschillende gebruiken.

Na de inleidende opmerkingen in dit hoofdstuk wordt in hoofdstuk twee in vogelvlucht op de geschiedenis van het Jodendom ingegaan. Die geschiedenis is een rijke geschiedenis, maar ook een geschiedenis die gestempeld is door bloed en tranen, zowel in het verleden als in het heden. In het verleden door deportatie, verstrooiing, kruistochten, pogroms en niet te vergeten de verschrikkelijke Holocaust, of zoals de Joden liever zeggen: de Shoah. In het heden door de strijd die voortdurend latent aanwezig is tussen Israël en de omliggende Arabische volken en de opvattingen daarover elders in de wereld. Het is niet de bedoeling dat in dit boek politieke uitspraken worden gedaan. We kunnen echter het conflict in het Midden-Oosten niet verzwijgen.

Het is niet eenvoudig om uit de verschillende bronnen een eenduidig beeld te krijgen van de godsdienstige opvattingen in het Jodendom. Volstaan moest worden met een globale schets. De reformatorische gezindte in Nederland is verdeeld. Het is onder het Jodendom echter niet veel anders. Er zijn veel stro-



■ De joodse wereld leeft onder oud en jong

mingen: van liberaal tot ultraorthodox in vele schakeringen. In het derde hoofdstuk wordt ingegaan op de godsdienstige opvattingen in het Jodendom en op de verschillende stromingen.

In hoofdstuk vier gaan we in op de verschillende Joodse feesten. Er zijn Bijbelse feestdagen en Joodse feestdagen, die een meer nationaal karakter hebben. Binnen het Jodendom hebben al deze feesten wel een meer of minder religieuze betekenis. We zullen ons niet bezighouden met allerlei nationale feestdagen, zoals de Bomendag en de Onafhankelijkheidsdag, maar ons beperken tot de religieuze feestdagen.

Na de Joodse feesten slaan we in hoofdstuk vijf een blik in de Joodse godsdienstige gebruiken en rituelen. Ook daarvoor geldt dat we slechts op de belangrijkste daarvan kunnen ingaan. Hierbij geldt wel in het bijzonder de opmerking die we maakten dat we er door de verschillende stromingen in het

Jodendom alleen in algemene zin over kunnen spreken. Die verschillen hebben ook gevolgen voor de beleving van de godsdienstige gebruiken en rituelen.

In het zesde hoofdstuk bespreken we de vraag hoe in het Jodendom wordt gedacht over de Messias. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar de geschiedenis van de Messiasverwachting, maar komt ook de vraag aan de orde hoe daar vandaag over wordt gedacht.

Dit boek zou geen meerwaarde hebben boven andere boeken over de Joodse wereld en het Joodse leven als we niet zouden ingaan op de relatie tussen de kerk en het Jodendom. Daarom wordt in hoofdstuk zeven ingegaan op de relatie tussen Jodendom en christendom. Wat is de taak en de roeping van de kerk ten opzichte van het Jodendom? Hoe zien we de Bijbelse beloften voor het Joodse volk? Zijn die beloften er en hoe zullen ze vervuld worden? Ook komen daarbij zaken als christenzionisme en antisemitisme aan de orde.

Ten slotte geven we in hoofdstuk acht wat feitelijke informatie die vooral van belang is voor hen die Israël bezoeken. Uiteraard is daarover veel meer informatie te verkrijgen op internet. In de literatuuropgave geef ik met het oog daarop enkele suggesties aan. Dat geldt ook voor de meeste Bijbelse plaatsen die in Israël kunnen worden bezocht. Over bekende en minder bekende (Bijbelse) plaatsen in Israël zijn overigens belangwekkende artikelen verschenen in de Israëlbode van het Deputaatschap Israël van de Gereformeerde Gemeenten van de hand van mevr. M.J.M. Dekker-Daudey.